

INGLIZ VA O'ZBEK MADANIYATLARIGA XOS NUTQLARDA "JOZIBA" TUSHUNCHASI

Akbarova Zuhro Akmaljonovna

Farg'ona Davlat Universiteti, filologiya fanlari doktori, dotsent

Xaydaraliyeva Saodat Abdulla qizi

Farg'ona Davlat Universiteti magistranti

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 01-May 2023 yil

Ma'qullandi: 05-May 2023 yil

Nashr qilindi: 10-May 2023 yil

KEY WORDS

*"Joziba" konsepti,
lingvomadaniyat, nutqdagi joziba.*

ABSTRACT

Jozibadorlik tushunchasi universal hodisa bo'lib, u turli madaniyatlarda turli yo'llar bilan ifodalanadi va baholanadi. Ikkala madaniyat ham o'zlarini ifodalash va madaniyat haqidagi bilim va tushunchalarini namoyish qilish uchun tildan foydalanadi. Ushbu maqolada "Joziba" konseptining o'zbek va ingliz madaniyatlarida nutqlar vositasida qanday ifodalanganligi tadqiq qilinadi.

Nutqdagi jozibadorlik o'zbek va ingliz madaniyatida chuqur ildiz otgan tushunchadir. Ikkala madaniyatdagi odamlar o'zlari haqida taassurot qoldirish va boshqalarga ta'sir qilish uchun tildan foydalanadilar. O'zbek madaniyatida odamlar tildan hurmat va hayrat tuyg'ularini yaratish uchun foydalanadilar. Ular tildan o'z mavqeini ko'rsatish va o'z madaniyatini bilish va tushunishlarini namoyish qilish uchun foydalanadilar. Masalan, o'zbek xalqi suhbatdoshiga hurmat ko'rsatish uchun ko'pincha turli hurmat va odobli so'zlardan foydalanadi. Bundan farqli o'laroq, ingliz madaniyati kamroq rasmiy va odamlar boshqalar bilan yaqinlik va aloqa hissi yaratish uchun tildan foydalanadilar. Ular yaqinlik va tanishlik tuyg'usini yaratish uchun ko'proq hazil va norasmiy tilga tayanadilar. Inglizlar ham o'zlarini ifoda etish va madaniyatni bilish va tushunishlarini namoyish qilish uchun tildan foydalanadilar. Misol uchun, inglizlar ko'pincha til va madaniyat bilan tanishishlarini ko'rsatish uchun jargon va idiomalardan foydalanadilar. O'zbek madaniyatida til hurmat va ehtirom ko'rsatish uchun qo'llanilsa, ingliz madaniyatida yaqinlik va bog'lanish tuyg'usini yaratish uchun foydalaniladi.

O'zbek madaniyatida nutqlar, odatda, ancha bezakli va gulli bo'lib, jozibadorlik tushunchasi puxta til, she'riy tasvir, metafora yordamida ifodalanadi. Masalan, ma'ruzachi odam yoki narsaning go'zalligi va jozibadorligini ifodalash uchun "to'liq gullagan gul" kabi metaforadan foydalanishi mumkin. Xuddi shunday, o'zbek tilida so'zlashuvchilar she'riy tilda inson yoki narsaning go'zalligini ta'kidlash uchun "nurli" yoki "nurlangan" deb ta'riflashlari mumkin. O'zbek tilida so'zlashuvchilar ham ko'pincha "Sen hammamizga nur sochgan quyoshsan" yoki "Sening go'zalliging osmondagi olmosdek" kabi shaxs yoki narsaga o'z hayratini bildirish uchun gulli tildan foydalanadi. Bundan farqli o'laroq, ingliz tilida so'zlashuvchilar odatda jozibadorlik tushunchasini yanada nozik va bilvosita ifodalaydi. Misol uchun, ular odamning tashqi ko'rinishiga hayratini bildirish uchun "siz ajoyib ko'rinasiz" yoki "siz ajoyib ko'rinasiz" kabi iboralarni ishlatishi mumkin. Ingliz tilida so'zlashuvchilar, shuningdek, "sizda ma'lum bir

joziba bor" yoki "sizda inkor etib bo'lmaydigan jozibasi bor" kabi shaxs yoki narsaga minnatdorchilik bildirish uchun ko'proq mavhum tildan foydalanishlari mumkin.

Nutqda jalb qilish tushunchasi o'zbek madaniyatining asosiy qismidir. Bu kimgadir yoki biror narsaga hurmat va hayratni ifodalashning bir usuli. Nutqni jalb qilish o'zbek madaniyatida alohida ahamiyat kasb etadi, chunki bu hurmat va qadrlash belgisidir. Nutqda jalb qilish muayyan so'z va iboralar yordamida ifodalanadi. Bu so'zlar va iboralar kimgadir yoki biror narsaga hayrat va minnatdorchilik bildirish uchun ishlatiladi. Masalan, o'zbek madaniyatida hayrat va ehtiromni ifodalash uchun "muborak", "chiroyli", "muhtasham", "shon-sharaf" kabi so'zlar ko'p qo'llaniladi. Bundan tashqari, "Alloh sizdan rozi bo'lsin" va "Xudo sizga kuch bersin" kabi ba'zi iboralar kimgadir yoki biror narsaga qoyil qolish va minnatdorchilik bildirish uchun ishlatiladi. Nutqdagi joziba so'z va iboralardan tashqari tana tili orqali ham ifodalanadi. Bunga ta'zim qilish, bosh silkitish va tabassum kabi imo-ishoralar kiradi.

Nutqdagi jozibadorlik ingliz madaniyatida keng tarqalgan tushunchadir. Nutqdagi joziba - bu boshqalar bilan muloqot qilish uchun yoqimli va jozibali tildan foydalanish. Bu muloyim va jozibali tarzda o'zini namoyon qilish usuli. Nutqdagi joziba ko'pincha boshqalarda yaxshi taassurot qoldirish va ijobiy muhit yaratish uchun ishlatiladi. Nutqdagi joziba tushunchasi odob va madaniyatni qadrlaydigan ingliz madaniyatidan kelib chiqqan. Ingliz madaniyati xushmuomalalik va xushmuomalalikka katta e'tibor beradi va bu kundalik suhbatlarda ishlatiladigan tilda o'z aksini topadi. Ingliz tilida so'zlashuvchilar odatda xushmuomala va hurmatli va ko'pincha joziba bilan birga keladigan tildan foydalanadilar. Nutqdagi joziba misollarini ingliz tilida topish mumkin. Misol uchun, ingliz tilida so'zlashuvchilar o'zlarini tanishtirishda ko'pincha "tanishganimdan xursandman" yoki "tanishganimdan mamnunman" kabi iboralarni ishlatishadi. Bu iboralar odobli va hurmatli bo'lib, nutqda joziba qo'llanilishini ko'rsatadi. Xuddi shunday, ingliz tilida so'zlashuvchilar minnatdorchilik bildirishda ko'pincha "rahmat" yoki "men buni qadrlayman" kabi iboralarni ishlatadilar. Bu iboralar nutqda joziba va xushmuomalalikni namoyon etadi. Xulosa qilib aytganda, nutqdagi joziba ingliz madaniyatida chuqur ildiz otgan tushunchadir. Bu o'zini xushmuomala va jozibali tarzda ifodalash usuli bo'lib, boshqalarga yaxshi taassurot qoldirish uchun ishlatiladi. Nutqdagi joziba misollarini ingliz tilida topish mumkin, masalan, o'zini tanishtirish yoki minnatdorchilik bildirish.

Ingliz madaniyatining og'zaki tilidagi go'zallik tushunchasi jismoniy ko'rinishga ishora qilishi mumkin, ammo u mehribonlik, aql va inoyat kabi ichki fazilatlariga ham murojaat qilishi mumkin. Bundan tashqari, go'zallik g'oyasi estetik jihatdan yoqimli narsalar, joylar va tajribalarga ham murojaat qilishi mumkin. Go'zallikning ta'rifi sub'ektivdir va turli shaxslar va madaniyatlarda orasida juda farq qilishi mumkin.

Ingliz madaniyatining og'zaki tilidagi go'zallik tushunchasiga odamlarning quyosh botishini tasvirlash usuli misol bo'lishi mumkin.. Ular shunday deyishlari mumkin: "osmondagi ranglar juda chiroyli" yoki "tog'lar ortida quyosh botishi hayratlanarli. Bu yerda go'zallik quyosh botishining vizual ko'rinishini tasvirlash uchun ishlatiladi. Yana bir misol, kimdir insonni mehribon va saxovatli tabiati tufayli "go'zal" deb ta'riflashi mumkin. Bunday holda, go'zallik ichki sifatni tasvirlash uchun ishlatiladi. Go'zallik san'at, adabiyot va musiqaga ham tegishli bo'lishi mumkin, ularning barchasi chiroyli hisoblanadi.

O'zbek madaniyatida go'zallik ko'pincha noziklik va nafosat tuyg'usini ifodalovchi so'z va iboralar yordamida tasvirlanadi. Masalan, "zebo" so'zi odatda go'zal deb hisoblangan ayolni

tasvirlash uchun ishlatiladi. Bu so'z nafosat tuyg'usini, shuningdek, o'zbek madaniyatida yuksak qadrlanadigan noziklik va noziklikni anglatadi. Bundan tashqari, "shirin" va "latif" kabi so'zlar ko'pincha go'zal narsalarni yoki odamlarni tasvirlash va nafislik va noziklik tuyg'usini etkazish uchun ishlatiladi. Umuman olganda, o'zbek madaniyatidagi go'zallik ko'pincha dadillik yoki isrofgarchilik emas, balki noziklik va nafosat bilan bog'liq.

Ingliz tilida so'zlashuvchilar go'zallikni kontekst va shaxsning shaxsiy nuqtai nazariga qarab turli yo'llar bilan tasvirlashlari mumkin. Og'zaki tilda go'zallikni tasvirlash uchun ishlatilishi mumkin bo'lgan ba'zi umumiy iboralar va iboralar orasida "ajoyib", "hayratlanarli", "chiroyli", "nafis", "yorqin", "maftunkor", "jozibali", "nozik" "ko'zni qamashtiruvchi," va "ravshan". Bundan tashqari, odamlar kabi go'zallik tuyg'usi, tavsiflovchi tilidan foydalanishingiz mumkin "ipak soch", "chinni teri", "yorqin ko'zlari", "mukammal teriga", "simmetrik xususiyatlari", "oqlangan harakatlar", "ohangdor ovoz" va hokazo.

O'zbek tilida go'zallik ko'pincha "ziyoda" (chiroyli), "g'alati" (ekzotik/g'ayrioddiy) va "shirin" (shirin/muloyim) kabi so'zlar yordamida tasvirlanadi. O'zbek madaniyatida odatda go'zallik bilan bog'liq bo'lgan jismoniy xususiyatlarga tiniq teri, nosimmetrik xususiyatlar va sog'lom ko'rinish kiradi. Bundan tashqari, mehribonlik va aql kabi ichki go'zallik ham yuqori baholanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Arutyunova, N. D. Haqiqat. Yaxshi. Go'zallik: tushunchalarning o'zaro ta'siri / N. D. Arutyunova // tilni mantiqiy tahlil qilish. Estetika tillari: chiroyli va xunuk / Otv kontseptual maydonlari. N. D. Arutyunov tomonidan tahrirlangan. - M.: Indrik, 2004 Yil. – c. 5-30.
2. Popova Z.D, Sternin I.A. Semantiko-kognitivniy analiz yazika. Voronej: «Istoki», 2006. 226 s.
3. Rikert, G. (1994). Hayot qadriyatlar va madaniy qadriyatlar / / EON. Eski va yangi madaniyat almanaxi. Masala 1-M., p. 43.
4. Raxmatova, M. M. (2018). Tilda estetik qadriyatlarning aks etishi: inglizcha "chiroyli" va inglizcha "chiroyli". // Ta'sir: xalqaro gumanitar, san'at va adabiyot tadqiqotlari jurnali. Val.6. Masala 6. Hindiston, s. 40.